

Buday Kornélia¹

Jelek és zárójelek

A női papság szerepéről dióhéjban

Manapság egyre több szó esik a női papság kérdéséről - pro és kontra. Sokféle megközelítése van a dolognak. Lehet erről beszélni egyes heti lapok szenzáció-keltő hangján, lehet teljes elutasításba torkolló „belügyi” strucc-politikát folytatni vele szemben, lehet irónikusan odamondogatni akárkiknek az ügy kapcsán, de lehet közömbösen, alapjában a papi intézményt megkérdőjelezve is reagálni. Ezek helyett most megpróbálok a tényekre szorítkozni.

Jelek

2001. június 29-július 1. között Dublinban a BASIC („alap”) mozaikszóba tömörített *Brothers and Sisters in Christ*² („Fivérek és Nővérek Krisztusban”³) főszervezésében 27 országból 345 (ebből 30 katolikus szerzetesnő) résztvevővel megtartotta a *Women’s Ordination Worldwide* („Nők Ordinációja Világszerte”) első nemzetközi konferenciáját⁴, amire magam is meghívást kaptam. Mielőtt bárki gyanakodva várná a folytatást, előrebozsátom, hogy személyesen soha nem gondoltam papi szolgálatra, s ez ma is a legtávolabb áll tőlem. A szervezők azért kerestek és találtak meg, mert – a magyar népi vallásosság elfelejtett, de sokat mondó képeivel bíbelődvén – többek között éppen a „Mária misét szolgáltató”⁵ vallási motívumával voltam elfoglalva.

Amikor megérkeztem az ír fővárosba, és fölkerestem régi ismerőseimet, meglepve tapasztaltam a levegőben vibráló különös feszültséget. Őszintén bevallom, mindaddig nem realizáltam e konferencia egyházpolitikai súlyát. Az ír országos napilapok ugyanis rendre fölhívták a figyelmemet, hogy a Vatikán nyilatkozatban közli: mindazok, akik részt vesznek a konferencián, ki vannak közösítve. Ez kicsit mellbevágott. Ugyan az ügyet támogató katolikus papok is intenzív résztvevői voltak a konferenciának, az egyházi hierarchia magasabb szintjéről (a meghívott ír püspökök közül) senki nem képviseltette magát (bár egyikük levélben üdvözölte a kezdeményezést). A helyi sajtóhíreket böngészve lassan kezdett derengeni, hogy itt valóban nagy súlyú dologról van szó. Több szerzetesnőt évek óta fenyegettek már azzal, hogy el kell hagyniuk a közösséget, amelyhez tartoznak. Ők leginkább elöljárójuk és a rendi közösség szolidáris magatartásának köszönhetik, hogy ez azóta sem történt meg.

Joan Chittister – 50 éve bencés szerzetesnő – mellett mind a 126 rendtársa (beleértve az elöljárót is) következetesen kiállt. A rendi elöljáró támogató döntését megalapozottan hozta.

¹ A Magyar Teológusnők Ökumenikus Egyesületének elnöke. [2008-ban bekövetkezett tragikus haláláig. (A Szerk.)]

² A BASIC honlapjának címe: <http://www.iol.ie/~duacon/basic.htm>; e-mail: basic@indigo.ie

³ Lám, a magyar nyelv mennyivel gazdagabb az angol nyelvénél, amikor valamit ösztönösen tud a nemekhez nem köthető „test-vér” szó által, mégha azt a katolikus egyházban hangsúlyozottan szerzetesférfiak számára sajátították is ki. A szerzetesnők ugyanis legtöbbször ún. nő-vérek.

⁴ A konferencia teljes anyaga olvasható a <http://www.wow2001.org> címen.

⁵ Ld. Erdélyi Zsuzsanna: *Hegyet hágék, lőtői lépék – archaikus népi imádságok*, Kalligram, Pozsony, 1999, 429.; vö. Lammel Annamária – Nagy Ilona: *Parasztbiblia*, Osiris, Budapest, 1995, 281-287.; Szűz Mária keresztlány, 283: „...Szűz Mária tartotta a szent misét, Krisztus Urunk és Szent Péter hallgatta.”

Saját bevallása szerint órákat beszélgetett Joan nővérrel, majd Rómába utazott, ahol vatikáni előljárókkal kereste a kapcsolatot. Találkozott püspökökkel, vallási vezetőkkel, egyházbiztosokkal, de ami a legfontosabb, saját rendtársait is megkérdezte. Végül arra a meglátásra jutott, hogy az „engedelmesség” – a Vatikán által hatalomként, ellenőrzésként értelmezett jelentésével szemben – a monasztikus hagyományban a közösség tagjai és az előljáró között főnálló közös felelősség szellemében kialakult dialógusra épülhet csak. A döntést végül Joan nővérré hagyta, bízva annak 50 évnyi szerzetesi létből fakadó egyházi érzékenységében és személyi integritásában. Mint írja, a Vatikánnal ellentétben ő nem a „hívők megbotránkoztatásának forrása”-ként látja a konferencián való részvételt. Az előljárónő úgy látja, döntése nem az egyházzal való közösség hiányára utal, mivel ő csupán az 1500 éves monasztikus hagyományhoz próbál hű maradni a nagy egyházon belül. *„Mi azoknak a 4. sz.-ban élő korai sivatagi atyák és anyák hagyományának nyomdokán haladunk, akik a társadalom peremén éltek azért, hogy legyen imádkozó és kérdő jelenlétük mind az egyház, mind a társadalom számára.”*⁶ Sr. Joan Chittister konferencia-beszédét e szavaiban foglalhatnánk össze: *„Az egyenlőség teológiájának prédikálása – minden ember Isten színe előtti egyenlőségének megvallása – és ugyanakkor Isten nevében az egyenlőtlen teológiájának, az elnyomás lelkületének fenntartása – mely szerint a nőknek nincsen szerepe az egyházi tanítás fejlődésében - hazug életre vall. Az az egyház, amely a női egyenjogúságot vallja ugyan, de saját rendszerén belül ezt nem demonstrálja - az egyenlőség teológiáját hirdeti, de ragaszkodik a felsőbbrendűség ekkleziológiájához -, nincsen összhangban legjobb önmagával, és veszélyesen közel van ahhoz, hogy megismételje azokat a teológiai hibákat, melyekre az egyház által szentesített rabszolgaság századai alapultak.”*⁷ Sr. Joan egy későbbi interjúban külön kiemeli, hogy amit tesz, nem az egyház ellenében, hanem az egyházért teszi („érted haragszom”!), szavait elsősorban nem kihívásnak szánta, hiszen csak az evangéliumokhoz nyúlt vissza, *„de az első kérdés, amit fel kell tennünk, hogy ,miért nem kérdezhettünk?’*⁸

A 68 éves tanárnő, Myra Poole nővér, a Notre Dame de Namur tagja, rendjétől nem kapta meg a támogatást hivatalosan, csak az előljárójával folytatott személyes beszélgetésben. Nem akarta nehéz helyzetbe sodorni közösségét, saját felelősségére a konferenciát megelőző hetekben ismeretlen helyre távozott, s csak hosszas vívódás után jelent meg a konferencia második délutánján, láthatóan a helyes döntés tudatában megnyugodva.

A konferenciát követően a Vatikán szóvivője, dr. Joaquin Navarro-Valls úgy nyilatkozott, hogy a két nőt nem érte volna bántódás, még ha a Vatikán néhány nappal előtte „lehetetlennek” is tartotta a két nő dublini részvételét, a „külső manipuláció lehetősége miatt”. Mint az ismeretes, II. János Pálnak az 1994 májusában megjelent *Ordinatio sacerdotalis* c. írása egyértelműen kimondja, hogy az egyháznak nincsen felhatalmazása a nők pappá

⁶ Vö. Statement of Sister Christine Vladimiroff: *„We trace our tradition to the early Desert Fathers and Mothers of the 4th century who lived on the margin of society in order to be a prayerful and questioning presence to both church and society.”*

⁷ Vö. www.wow2001.org: *„To preach a theology of equality – to say that all persons are equal in God’s sight – and at the same time to maintain a theology of inequality, a spirituality of domination in the name of God, that says that women have no place in the development of doctrine, is to live a lie... The church that preaches the equality of women but does nothing to demonstrate it in its own structures – that proclaims a theology of equality but insists on an ecclesiology of superiority – is out of synch with its best self and dangerously close to repeating the theological errors that underlay centuries of Church-sanctioned slavery.”*

⁸ *„...but the first question we have to ask is ,why can’t we question?’*

szentelésére. Ezt követte 1995-ben a Joseph Ratzinger kardinális aláírásával megerősített *Responsum dubium*, amely levél megtilt minden további diskurzust a témára vonatkozóan. A következő lépés 1998-ban következett be, a pápa az *Ad tuendam fidem* c. apostoli levelében még világosabban fogalmaz, amikor kijelenti, hogy a nők szenteléséről folytatott disputa automatikusan kiközösítéssel jár (vagyis pontosabban *magukat* kiközösítik ki a vita résztvevői). Ez olyan értelemben megtette a hatását, hogy akik mégis involválódtak az eseményekben (papok és civilek egyaránt), közösségi létüket, esetleg egyházi állásukat féltve sokszor névtelenül vettek részt a témát érintő rendezvényeken.

Az óvatosság nem volt alaptalan, ezt mutatja Britannia legismertebb szerzetesnőjének, Lavinia Bryne írónak és rádiós szakembernek esete, akinek 18 hónapos könyörtelen vatikáni nyomás hatására, 35 év szerzetesi élet után kellett elhagynia Institute of the Blessed Virgin Mary nevű kongregációt. 1993-ban írott „*Women at the Altar*” (Nők az oltárnál) c. könyvét a nagy keresletre való tekintettel 1998-ban adták ki utánnomásban, aminek hatására kezdett levelezést a Vatikán Sr. Bryne előljárójával, Sr. Annunciata-val. Végül maga Bryne döntött úgy, hogy elhagyja a rendet – megkímélvén azt a további zaklatásoktól.

Hasonló okokból nem jelenhetett meg a WOW konferencia meghívott főelőadója, Aruna Gnanadason, az Egyházak Világtanácsának Igazságosságért, Békéért és Teremtésért felelős csoportjának munkatársa. Nem hivatalos források szerint a Vatikán Gnanadason esetleges dublini útjának hangulatát konkrétan az Egyházak Világtanácsa működési engedélyének visszavonásával előlegezte meg. Aruna ezért csalódottan csak levélben üdvözölhette a konferencia résztvevőit, melyhez csatolta tervezett beszédét.

A konferenciát megnyitó Béke-Nobel-díjas Mairead Corrigan Maguire „lelki erőszak”-ként jellemezte a vatikáni megnyilvánulásokat. Soline Vatinel, a konferencia egyik főszervezője párhuzamot vont a Vatikánnak velük szemben tanúsított elutasítása és az egyházban ismert pedofília problémájának kezelése között. Föltette a kérdést: vajon egyetlen, gyermekeken nemi erőszakot elkövető papot vagy szerzetest megfenyegettek-e valaha automatikus elbocsátással vagy kiközösítéssel tetteért.⁹ Rámutatott arra, hogy „*az egyházi vezetők, ha akarnak, rámozdulnak egy ügyre. De úgy tűnik, a női ordináció kérdésének megvitatása súlyosabb bűn.*”¹⁰

A konferencia előadói közt szerepelt még Rose Hudson Wilkin, egyike az anglikán egyházban elsők között szentelt nőknek (beszámolója alapján még a női papság sem oldja föl a feszültséget a patriarchális egyházakban, mert a mélyre beágyazódott egyházi sémák a nőkkel szembeni megalázó attitűdök újabb formáit produkálják), John Wijngaards, a „*The Ordination of Women in the Catholic Church – Unmasking a Cuckoo’s Egg Tradition*” (A nők ordinációja a katolikus egyházban – Egy kakukktojás-hagyomány leleplezése) című könyv szerzője, 1997 óta kiközösített katolikus pap. Könyvének tartalma – *amelyben a kereszténység kezdetétől fellelhető összes, női ordináció elleni érvet részletesen felsorolja, eredetüket felkutatja, és végezetül világosan kimutatja, hogy azoknak semmi köze a nőkre vonatkozó eredeti krisztusi tervhez* – olvasható John Wijngaards honlapján: www.womenpriests.org.

⁹ Azóta már hallottunk amerikai ellenpéldáról. Talán Soline Vatinel szavai is hozzájárultak ehhez?

¹⁰ Soline Vatinel: „*As we have seen, when they want to move (on an issue), they can move. But it seems it’s a greater crime to discuss the ordination of women.*”

A konferencián résztvevők végül 11 pontos határozatot fogalmaztak meg:

1. A konferencia fölkéri a pápát a női ordináció ügyében tevékeny egyéneket terhelő kiközösítés szándékának visszavonására.
 2. A konferencia fölkéri minden tagszervezetét, hogy kezdeményezzen dialógust a helyi püspökkel, szerzetesekkel, papokkal, laikusokkal a női ordinációról az integráció helyreállításának szellemében.
 3. A konferencia fölkéri a római katolikus egyház vezetőit, hogy állítsa helyre a női diakonátust, amint az a korai egyház gyakorlata volt.
 4. A konferencia bátorít minden nőt, aki hivatást érez, a diakonátus és papság tanulmányozására, és dönt olyan alkalmas kurzusok megalapításának támogatásáról, amelyek jelenleg nem hozzáférhetőek nők számára.
 5. A konferencia elhatározza, hogy rendszeres demonstrációkkal, március 25-t a női ordináció világ-imanapjává nyilvánítva, 3-5 éves időközönként világkonferencia szervezésével folyamatosan fölhívva a nyilvánosság figyelmét előmozdítja a női ordináció ügyét.
 6. A konferencia fölkéri az összes egyház lelkészeit, hogy a liturgiába adoptálja az Isten egész népének egyenlő méltóságát tükröző nyelvet. Az isten-képnek egyszerre kell tükröznie a női és férfi elemeket.
 7. A konferencia üdvözlö Ludmila Javorovát, nővérünket, és azokat a diakonisszákat, akiket bátor püspökök szenteltek föl Csehszlovákia illegális római katolikus egyházában, és kéri a Vatikánt, hogy velünk együtt ismerje el ordinációjuknak érvényességét.
 8. A konferencia indítványozza, hogy a WOW tagszervei által teremtsen lehetőséget azok anyagi támogatására, akik a női ordináció melletti kiállásuk miatt elvesztik pozícióikat.
 9. A konferencia fölkéri a WOW-ot, hogy tagszervei által azokat a nőket és férfiakat, akiket megbüntettek a női ordináció támogatása miatt, bátorítsa, hogy nyilvánosan elmondják történetüket, és tárják föl a Vatikán tetteit.
 10. A konferencia javasolja egy gyors e-mail rendszer kiépítését, amely támogatja a női ordinációért dolgozó csoportokat.
 11. A konferencia indítványozza, hogy a lila stóla legyen a női ordináció nemzetközi szimbóluma.
- Dublin, 2001. július 1.

Az egyik ír országos napilap a konferenciát követő napokban egy mesével illusztrálta az eseményeket.¹¹ Egyszer, nem is olyan régen, volt egy szerzetesnő, aki az erdőben élt. Joan-nak hívták, és sok könyvet írt a fákról anélkül, hogy szem elől veszítette volna az erdőt. Ez nagy elismerést hozott neki. Mígnem egy napon egy óriás azt nem mondta, hogy az erdő az övé. És megtiltotta Joan-nak, hogy írjon – de még kevésbé beszéljen - az egyik fáról! Magának akarta megtartani, ezért azt mondta, hogy ha Joan bárkinek beszélni mer róla, kidobja őt az erdőből, ahol egész eddigi életét leélte. De Joan hitte, hogy az embereknek tudniuk kell erről az egészen különleges fáról. Mellesleg pedig egyáltalán nem hitte, hogy az óriásnak joga volna megállítania őt. Az óriás erre próbálta elfújni Joan egész világát. Joan megvizsgálta a helyzetet, ahogyan az már lenni szokott, ha az embernek óriásokkal van dolga. Arra az elhatározásra jutott, hogy az óriás rossz és erőszakos. Még azt is megkérdőjelezte, hogy az erdő valóban az óriásé. Így elment az emberekhez, mesélt nekik a fáról és az

¹¹ Vö. *The Irish Times* 2001. aug. 4-i száma.

elrettentő óriásról. Aztán hirdette, hogy az erdő mindenkié, mert Isten azt mindenkinek alkotta. Az emberek nagyon örültek ennek. Aztán várták, hogy mit fog tenni az óriás. De az óriás nem tett semmit. És még mindig semmit. Végül elhatározták, hogy megkérdzik az óriást, akart-e egyáltalán tenni valamit. Az óriás erre szabadkozott, hogy ő soha nem akart semmi rosszat, és Joan félreértette őt. De azok ismerték a valóságot. Végül otthagyták az óriást, és boldogan éltek erdejükben, míg meg nem haltak.

Zárójelek

Ahogy arról Gerlóczy Ferenc¹² beszámolt, 2002. június 29-én hét nőt szenteltek pappá titokban egy dunai hajón, Passau és Untermühl között. Gerlóczyval ellentétben elsősorban nem az egyházi hatóságok reakcióiról, hanem a WOW nagy nehezen kivívott eredményeinek semmissé tételéről szeretnék szólni inkább. Abból, ahogyan siettették azt a procedúrát, úgy tűnik, a németek előbbre akartak járni ír kolleganőiknél. A WOW-on belül sokan szomorúan vették tudomásul, hogy nincsen teljes összhang tagszerveik között. A WOW eredetileg az egyházi vezetőkkel kialakítandó konszenzusra épített. Ezért utasította el pl. több ír vagy angol katolikus nő azt a javaslatot, hogy lépjenek be az anglikán egyházba, ahol már 1992 óta szintén létezik, más protestáns egyházakhoz hasonlóan, a női papság intézménye. E nők éppen a protestáns egyházak példáján¹³ fölbuzdulva soha nem akartak elé futni az eseményeknek. Az egyházi hatóságok jóváhagyásával, valódi közösségben, egyházközségben akarnak tevékenykedni (a hajón fölszenteltek ugyanis l'art pour l'art, hitköz(ös)ség nélkül lógnak a levegőben, tehát papi voltuk ma még meglehetősen öncélúnak tűnik), ami nem áll ellentétben ama meggyőződésükkel, hogy a klérus fölépített rendszere mai formájában alapjaiban tarthatatlan! Ezen azonban nem lehet erőszakos módszerekkel változtatni, erre azoknak kell rájönniük, akik azt mégis fönntartják.

Két dolog jut végezetül eszembe: „Sok mindenre gondod van és sok mindennel törődsz, pedig csak egy a szükséges.” és „Az aratnivaló sok...” – kérdés, hogy akik és amilyen formában pillanatnyilag jogosultak az aratásra, valóban termékenyítőleg hatnak-e a közösségekben....

¹² Vö. HVG, 2002. július 6, . 67-69.

¹³ Göröngyös útkjáról a megjelenés előtt álló *Theologische Frauenforschung in Mittel- und Ost-Europa* [(Teológiai nő-kutatás Közép-Kelet-Európában), szerk.: Adamiak, E. – Anic, R. – Buday, K; ESWTR Jahrbuch 2003, Leuven] c. kötetben lehet majd bővebben olvasni.